

BUITEN

24^E JAARGANG N^O. 36

ZATERDAG 6 SEPTEMBER 1930

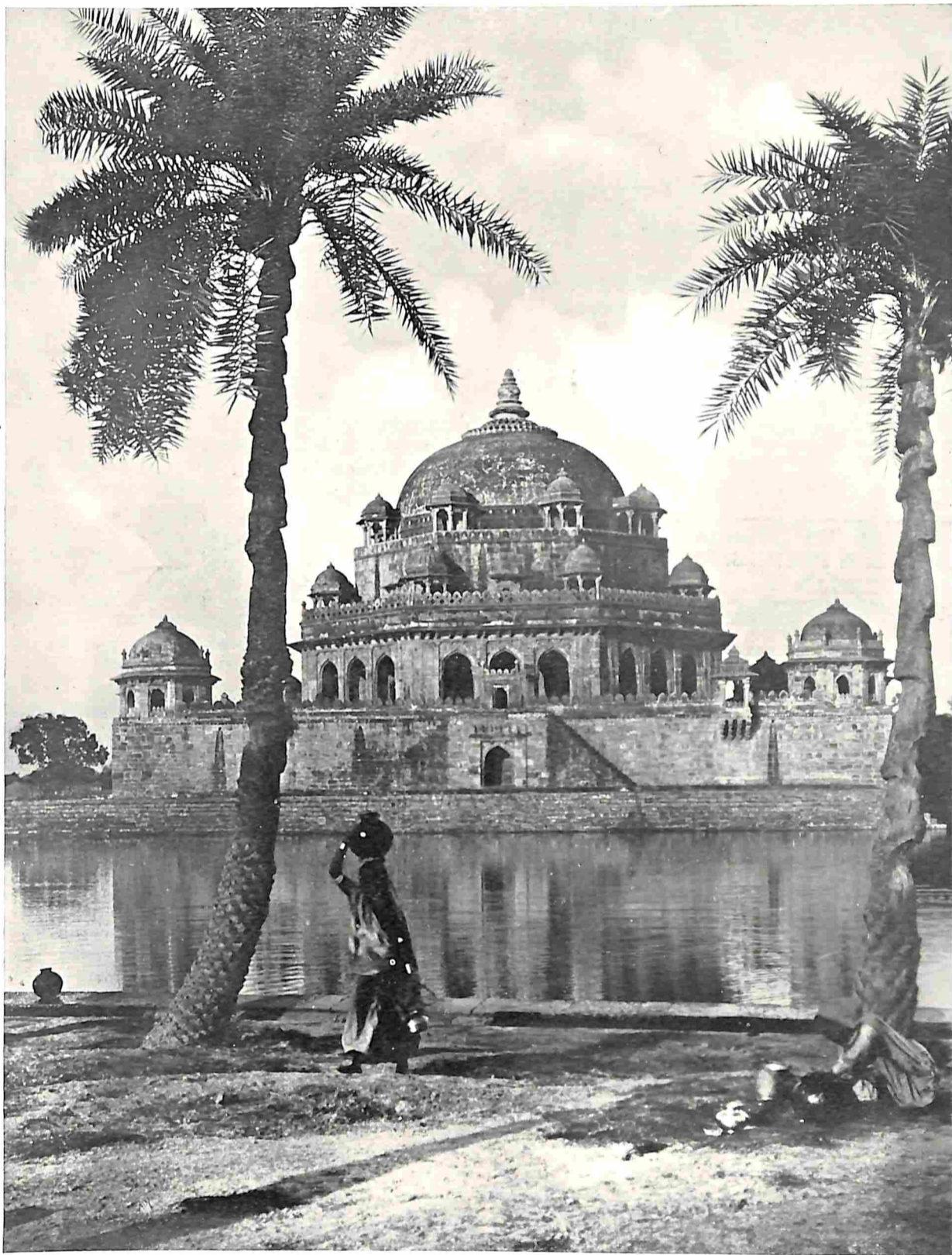

Foto Ufa

HET GRAFMONUMENT VAN DEN AFGHAANSCHEN KEIZER SCHEN-SCHAN TE SUSERA

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

HET GRAFMONUMENT VAN DEN AFGHAANSCHEN KEI- ZER SCHEN-SCHAN TE SUSERA (ILL.)	BLZ. 421
HET ZEGEL VAN CONFUCIUS, DOOR MAX SURIENT (II)	BLZ 422
BERGAMO, LA CITTÀ ALTA (GEÏLL.) DOOR AGNES ORTT	BLZ. 424—426
APHORISMEN	ILL. 425
HUYGENS' LUSTOORD VOORHEEN EN THANS (GEÏLL.) DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 426—429
DE BOOMENCULTUS DER OUDE GERMANEN (GEÏLL.) DOOR FLOOR VAN WEIGCHEL	BLZ. 427—431
NAAR DEN KRATER VAN DEN PAPANDAJANG (GEÏLL.) DOOR P. J. ZÜRCHER	BLZ. 431—432
EEN HARDE LEERSCHOOL, DOOR F. ST. MARS (4)	BLZ. 432
DE BEURS TE KOPENHAGEN (ILL.)	BLZ. 432

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adres-
seeren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam,
stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holke-
ma's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de
toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke
naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar
aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een
adverteerder doet.

Nieuw verschenen nummers 25 ets.. oudere 50 ets.

Het zegel van Confucius

II) DOOR MAX SURIENT

DE ruimte om den stoel werd grooter naarmate de
menschengolf terugweek voor zijn felle berisping,
maar ofschoon de kreten verstomden en de bedreij-
gingen achterwege bleven, sprak de haat niet minder
uit de gele gezichten.

Voor het oogenblik waren zij blijkbaar gezwicht door de
langjarige gewoonte van gehoorzaamheid die berustte op vrees,
maar het ging met tegenzin en Wong Tom, wijs door jaren
van machtsuitoefening, liet de kostbare oogenblikken die
hij door zijn felle rede had gewonnen, niet verloren gaan.
De koelies, die ze van de woonschuit hadden gedragen, waren
verdwenen in de menigte en de draagstoelen waarin de vreem-
delingen hadden gezeten, waren tot vormelooze latten en
stokken vertrap; doch die waarop de Chinees stond was
intact gebleven. Vlug dwaalden zijn oogen over den kring van
sombere, kwaadaardige gezichten die hem omringde en zonder
verwijl de vier voornaamste leiders er uit pikkend, wenkte hij
ze naderbij en wees op de lange bamboe draagstokken.

In het moment van aarzeling, dat volgde, werd de stilte
verbroken door het venijnig gesis, dat in het Oosten een hef-
tig protest voorafgaat en de drie vreemdelingen begrepen,
ook zonder dat het hun verteld werd, dat hun leven aan een
zijden draadje hing. Winton, die de beteekenis der verschil-
lende kleederdrachten kende, wist, dat Wong Tom de vier
rijkste en meest vooraanstaande mannen uit die heterogene
menigte had uitgezocht — mannen die het koeliewerk dat hij
hun wilde opdragen als een vernedering zouden beschouwen.
Zij droegen gewaden van fijne zijde en de afschuwelijk lange
vingernagels door fraai bewerkte gouden kokertjes tegen breuk
beschermd, toonden aan, dat zij hun handen nimmer door
arbeid bezoedelden.

Wong Tom had de menigte handig op een ander spoor ge-

leid en zoolang ze geen bloed roken, zouden ze zich tevreden
stellen met die plagerij. Misschien was het meer het verlangen
om vernedering en lijden te doen verduren dan vrees voor
Wong Tom die hen dreef; hoe dit zij, ze grepen snel de gelegen-
heid aan die zich aanbood. Het zeu wel vermakelijk zijn die
weelderig levende kooplui te zien steunen en buigen onder den
last die de ruggen van de meesten hunner maar al te goed
kenden; en een enkele honende opmerking van een der dragers,
die in de achterste rij stond, was voldoende om den geest van
protest te doen wijken voor een van wreede spotlust. Onder
hoongelach, spotternijen en grove grappen werden de koop-
lieden ruw en meedoogenloos vooruit geschoven en genood-
zaakten den ongewonen last op zich te nemen.

Wong Tom grijnsde flauwtjes toen hij zich weer rustig neer-
zette en terwijl het gepeupel zijn eigenlijk doel voor een oogen-
blik vergat, in zijn plezier om de vernedering hun voormaligen
leiders aangedaan, sprak hij snel in het Engelsch tot zijn met-
gezellen.

„Wees flink en wat er ook gebeure, blijft vlak bij dezen
draagstoel”, zei hij. „Ik kan er geen verklaring voor geven,
want ik weet niet wat hier gebeurd is, maar er is verraad ge-
pleegd; anders zouden die honden het niet wagen te bijten naar
hen, die onder mijn bescherming staan. Bied geen tegenstand
tenzij ik er bevel toe geef, maar als ik dat doe, wordt het
een gevecht op leven en dood en moogt gij u gelukkig rekenen
als gij vechtende den dood ingaat. Ik heb de eerste schermut-
seling gewonnen, maar de vuurproef komt eerst als wij binnen
de muren zijn. De beste manier waarop gij mij kunt helpen
u te beschermen, is door volkomen passief te blijven”.

Er bleef hun geen tijd voor vragen of praten, want de draag-
stoel had de poort bereikt en op de schouders der ongeoeffende
draggers zwaaide hij gevaarlijk boven de hoofden der menigte
die er om heen drong bij het binnentrekken door den smallen
doorgang.

Enmaal in de stad, stond Wong Tom half op in den wagge-
lenden stoel en toen hij weer ging zitten keek hij Winton
veelbeteekenend aan; deze had reeds de reden van zijn ongerust-
heid begrepen. Zooals alle Chineesche steden was Shen Fun
een netwerk van smalle, kronkelende steegjes tusschen hooge
gebouwen en daarbij vuiler dan enig Westering zich kan
indenken. Maar van de Groote Poort in den buitenmuur liep
een ongewoon breede laan van misschien een mijl lang — het
beroemde „Pad der Millioen Zaligheden”, dat aangelegd
was om de groote lente- en herfstprocessies naar het Heilige
Schrijn een vrije baan te verschaffen.

Maar nu was die breede weg, waarlangs de Chinees van plan
was geweest zijn metgezellen snel en veilig in de Heilige Veste
te brengen, van begin tot einde geblokkeerd door een opeenge-
pakte menschenmenigte. Er was geen vijandelijke demonstra-
tie, geen barricades waar kanonmonden over uitstaken, maar
niets had zekerder den weg kunnen afsluiten dan die stille
massa onbewegelijke menschelijke lichamen. Wong Tom, die
dadelijk de beteekenis dier blokkade begreep, gaf zijn dragers
bevel rechts af te slaan.

En toen begon een tocht wiens werkelijkheid erger was
dan de nachtmerries, die Winton en Macpherson jaren lang
de duisternis met angst tegemoet hadden doen zien; want,
terwijl zij zich krampachtig aan den stoel klemden, werden de
drie avonturiers in een der openingen van de vuile, stinkende
stegen gedrongen.

Geen van hun drieën dacht er een oogenblik aan zich te
verzetten. Zij waren zoo opgesloten in een ring van schreeu-
wende, snaterende inboorlingen dat zij geen slag hadden kun-
nen toebrengen al hadden zij dat gewild en zij dorsten de
draagstokken niet los laten uit vrees in het vuil te worden
vertrap.

In dien waanzin verloren zij ieder begrip van tijd, want
edere minuut leek een eeuwigheid; maar al ging 't langzaam,
ize kwamen toch vooruit, doordat de achterhoede zoo op-
lijk de tocht ook was, het einde beloofde geen verbetering,
ruimte waarin ze niet vergissen in het doel waartoe de open
plein der terechtstellingen.

Aan de oostgrens van het plein rees de stadsmuur recht om-
hoog en op dien grijzen wand waren meer dan twintig lijken
doorkruisigd, zwart en gemummificeerd door zon en wind, maar
het de lichamen van blanken waren.

Macpherson verbleekte en hij zou zich op het gele gepeupel

geworpen hebben als Winton en Sternberg hem niet ieder bij een arm hadden gegrepen.

„Hou je rustig, dwaas die je bent!” riep Winton hem ruw toe. „Het is nu de tijd niet om wraak te nemen voor het verleden. Kijk daarheen, dan zal je zien, dat we al genoeg in de knel zitten voor het heden”. — Terwijl hij sprak draaide hij hem zoo om, dat hij een anderen hoek van het plein kon zien vanwaar een koor van spottende kreten en honende uitroepen aanduidden, dat de menigte nieuw voedsel kreeg voor haar boosaardig vermaak.

Een zonderlinge gestalte werd nu door een troep gillende kwajongens naar hen toe gedreven — een man, die dubbelgevouwen liep onder het gewicht van een groote k a n g, van zware teakhouten planken vervaardigd. Ze was minstens vijf voet in het vierkant en alleen het hoofd van den drager stak uit boven het gat, dat voor dit doel in het midden was aangebracht; want de onderrand rustte bijna op de vuile bestrating van het plein en bedekte als een gordijn dengeen die dit gevaarte in beweging bracht. Deze bewoog den draagbaren schandpaal met een gemak en behendigheit, die spraken van lange opsluiting in zijn onverbiddelijke omhelzing; handig ontweek hij de slagen en voorwerpen, die de wreede schooiertjes uit de achterbuurten op zijn onbeschermden kaalgeschoren schedel mikten, liep ongelooflijk vlug over de open ruimte en hield stil met den rand van de zware k a n g rustend op den grond voor den stoel waarin Wong Tom zat als op een troon.

Er lag doodsangst in de oogen, die naar Wong Tom's gelaat werden opgeheven, en bijna onmiddellijk verstomden de rauwe kreten, terwijl de menigte naar voren drong, verlangend om te hooren welke nieuwe martelingen den armen ongelukkige zouden zijn beschoren. Maar de Chinees bleef zwijgen en tersluiks dwaalden die oogen over de gezichten der mannen, die bij den stoel stonden. Zij rustten slechts een oogwenk op Sternberg, die er bij stond alsof hij gehypnotiseerd was; slechts weinig langer op Winton, doch toen zij die van Macpherson ontmoetten en daarin herkenning en ontzetting lazen, stootte de man een heesche, onverstaanbare kreet uit en liep zoo haastig naar hem toe, dat de zware k a n g hem had doen vallen, als Macpherson niet toegesnel was en hem gesteund had.

„Jenkinson, bij al wat heilig is! En hij heeft het vijftien jaar uitgehouden in dien duivels-halsband!” riep Winton uit en ook hij wilde er heen ijlen; maar Sternberg greep hem bij den arm en wees met zijn hand naar de twee gezichten, die nu vlak naast elkaar stonden met de zwarte k a n g als achtergrond.

„Groote Hemel, kerel, zie je de gelijkenis niet?” hijgde hij „Hij mag dan Jenkinson heeten en een halfbloed zijn, maar dit zou Macpherson's gelaat zijn, als hij half zoo veel verduurd had”.

Winton keek ongeloovig, maar hij kon de getuigenis zijner oogen niet weerspreken. Jenkinson, de „heler” van Hongkong was een grove, dikke halfbloed geweest, bij wien het Chineesche bloed veel duidelijker aan den dag was getreden dan dat van den onbekenden Kaukasiër, die zijn vader was geweest. Doch jaren van lijden en ontbering hadden de grofheid van zijn Oostersche afkomst doen verdwijnen en niemand kon meer blind zijn voor de treffende gelijkenis van zijn gezicht met dat van den man, die vijftien jaar geleden op zoo'n geheimzinnige manier met hem in aanraking was gekomen en die met hem in dezelfde stad Shen Fun was binnen gedrongen.

ACHTSTE HOOFDSTUK

Als een man bezeten door duivels van woede en geweld, hamerde en trok Macpherson met zijn bloote handen op en aan de groote sloten, die de op scharnieren draaiende helften van de k a n g om den hals van den gevangene bijeenhielden, terwijl de halfbloed vreemde, onverstaanbare klanken uitstootte, waarvan niemand kon begrijpen of ze ter aanmoediging of als protest bedoeld waren. Wong Tom, die door niets had laten blijken, dat hij de gelijkenis had opgemerkt tusschen Macpherson en het gelaat — als een afgrijselijke caricatuur — waaruit de onverstaanbare, onbegrijpelijke kreten en schreeuwen kwamen, keek naar den ongelijken strijd van spieren tegen ijzer met een grimmigen grijnslach op de lippen en beantwoordde Winton's vragenden blik met een schouderophalen.

Er was weinig tijd voor bespreking, want de Chineezzen, blijkbaar vrezend, dat, niettegenstaande de ijzeren sloten, Macpherson er in kon slagen hen te berooven van het slacht-

offer, dat ze jaren lang tot tijdverdrijf in hun leege uren had gediend, drongen dreigend naar voren.

Misschien was het wel gelukkig, dat Winton noch Sternberg de enkele woorden verstonden, die Wong Tom hun toeriep en die den dreigenden opmarsch stuitten — woorden door de menigte begroet met schrille teekenen van goedkeuring en die, door de mannen in de voorste rijen herhaald, verder en verder naar achteren doordrongen tot ze degenen bereikten, die in de nauwe stegen stonden omdat het overvolle plein hen niet meer kon bevatten.

Wong Tom, onbewegelijk, maar op zijn hoede, bleef rustig in zijn stoel zitten luisteren naar de herhaling zijner woorden, die scheen aan te zwellen tot een gezongen bede of roep tot een onzichtbare macht en keek naar Macpherson, die, alras overtuigd dat zijn inspanning hopeloos was, naar zijn gewonde en bloedende handen stond te kijken, met dien bekenden blik van versuftheid op zijn gezicht.

Het leek een onmogelijkheid, dat iets anders dan een stormram zich een weg kon banen door de opeengepakte menschenmassa, die hen omringde; maar schijn bedriegt en een beweging in de menigte, gevoegd bij kreten van welkom, en dat nog wel niettegenstaande het groote gedrang, bewees dat diegenen in aantocht waren om wie zoo luid en zoo heftig was geroepen.

Langzaam werd een nauwe doorgang gevormd van het einde van een der straten, uitkomende op de gerechtplaats en daardoor traden een zestal mannen, waarvan de leider zoo een reusachtige gestalte had, dat hij met hoofd en schouders uitstak boven de deinende hoofden, die hem omringden. Schelle, juichende kreten duidden hun opmarsch aan, maar toen de reus de vrije ruimte om den stoel had bereikt viel een doodsche stilte in, terwijl de man met alle teekenen van diepen eerbied „kotou-de”¹⁾ voor Wong Tom. Naarmate zijn helpers zich los konden wringen uit de omringende menigte, plaatsten zij zich achter hem; en zelfs in de achterbuurten van een Chineesche stad zou het moeilijk zijn een ongunstiger uitziend troepje verdierlijkte mannen bij elkaar te harken.

Welk beroep zij uitoefenden, was aan geen twijfel onderhevig. Het groote, twee-snijdende zwaard, dat op den rug van den aanvoerder hing en welks gepolijste greep boven zijn linker schouder uitstak, had een vorm, die nooit gesmeed was voor een eerlijk gevecht en het doel der geesels, riemen en andere eigenaardige implementen zijner helpers was onmiskenbaar.

Voor het eerst rees er twijfel op in Winton's geest betreffende Wong Tom's bedoelingen en zijn hand viel van de stoelleuning op een zijzak van zijn tuniek. Zonder zijn oogen af te wenden van den grooten beul, die zich na zijn buiging tot zijn volle lengte verhief, boog de Chinees zich voorover en legde zijn vingers op den schouder van den Amerikaan.

„Geduld, Winton!” zei hij rustig. „Ik speel eerlijk spel. Ik heb ook gezien wat gij gezien hebt en ik weet, dat het noodig is dien hond uit de k a n g te redden. Tracht dit Macpherson aan zijn verstand te brengen en houd hem vast; ik tracht, hoe dan ook, tijd te winnen en een oogenblik van onbezonnenheid kan onze kans bederven”.

's Mans vingers op zijn schouder stelden Winton meer gerust dan zijn woorden, want uit dien kalmen, vasten greep sprak geen angst en daarvoor was hij nog meer bevreesd geweest dan voor verraad.

Terwijl de Chinees den beul zijn bevelen gaf, trad hij op Macpherson toe en greep zijn eenen arm vast, terwijl Sternberg hem aan den anderen kant vasthield.

Het was goed dat de consul hem te hulp was gekomen, want, uit zijn vreemden toestand van verdooving gewekt door een luiden gil van den halfbloed, worstelde Macpherson heftig om los te komen en hem te hulp te snellen. De beul had Wong Tom's zacht gesproken bevel doorgegeven aan zijn knechten en snel gehoorzaamend, hadden deze de zware k a n g beetgepakt en trokken en rukten er aan om de sloten los te krijgen, die door jaren van rust geroest waren, zonder zich in het minst te storen aan de kreten van den ongelukkigen gevangene. Het eene na het andere slot ging open en viel kletterend op het steenen plaveisel en juist toen de twee Amerikanen er in geslaagd waren Macpherson achteruit te dringen tot bij Wong Tom's stoel, waren de beide helften los gekomen en viel Jenkinson — voor den eersten keer in al die jaren bevrijd van dat wreede juk van hout en ijzer — voorover op den grond, waar hij aan hun voeten bleef liggen.

¹⁾ zich ter aarde werpen als teeken van eerbied.

BERGAMO. PANORAMA VAN DE OUDE STAD

BERGAMO, LA CITTA ALTA

DE maan is vol. In haar helder schijnsel ligt aan den voet der heuvels de stad Bergamo, en ziet uit over de wijde, rustige vlakte van Noord-Italië. ☼ Breed opgezet ligt de nieuwgebouwde benedenstad vóór ons, de witte gebouwen langs de avenue schijnen te glanzen in het maanlicht. Telkens en telkens weer staat een hooge kerk-toren als een stille wachter tusschen de huizen, want de kerken in Bergamo zijn talrijk! ☼ Op het Vittorio Veneto-plein flaneeren eenige menschen — meest mannen, zooals overal in Italië — langs de winkels onder een lange galerij, waarvan elke boog is voorzien van . . . een roodfluweelen gordijn! ☼ Vóór ons doemt de donkere heuvel op, vanwaar de oude bovenstad als uit een andere wereld neerziet op het moderne gedoe beneden. Met een tandradbaantje komen we in vijf minuten boven; maar in die minuten schijnen we langs bijna dubbel zooveel eeuwen teruggeleden te zijn. Want boven wacht ons het Verleden! ☼ De funiculaire laten we achter ons als laatste schakel met het hedendaagsche — en alledaagsche — leven. En daarmee valt tevens weg het geraas van elektrische trams en auto's, heel het verkeer der vrij groote handelsstad. ☼ De menschen, die met ons in de funi zaten, zien we niet meer — ze schijnen opgenomen in de geheimzinnige schaduw van de nauwe straatjes. We staan alleen, op een pleintje, dat 't meest doet denken aan een tooneel voor een of andere fantastische voorstelling. — ☼ Het maanlicht deed de benedenstad blank en koel lijken als uit marmer opgetrokken — wit en wijd lagen de straten en pleinen uitgespreid. Hier boven is het licht blauw als onder een gewelf; het tooverd donkerheden en grillige arabesken op de zware grijze muren der huizen; het maakt poortjes en portieken diep als grotten; het doet het smeedwerk der tallooze balkonnetjes uitstaan als kragen van zwarte kant. ☼ Een enkel mensch komt uit het duister van een zijstraat en het doet vreemd aan, dat het een mensch van dezen

tijd is, geen middeleeuwsche verschijning met wijden mantel en Rembrandt-hoed. De man haast zich naar het stationnetje van de funi en verdwijnt in een van de prachtige poortjes van het gebouwtje, de handen in de zakken van zijn overjas, blijkbaar huiverend in de scherpe lucht van den December-avond. Want koud kan het zijn in Italië — koud! ☼ We zien elkaar aan en voelen ons ineens ook menschen van het heden, die gestapt zijn uit hun tijd. ☼ Dan gaan we een van de nauwe, sterk hellende straatjes in op zoek naar ons hotel aan de Piazza Vecchia (Oude Plein). Dit plein is het hart van de Città Alta (Bovenstad) van Bergamo. Het oude, stoere, nobele, rustig-kloppende hart. Dien avond hadden we niet meer dan een indruk van de mooie fontein in het midden en de groote, driedubbele poort. ☼ We openen de deur van de „Albergo del Sole”; „Hotel de Zon” zou het hier heeten. In de lange, lage gelagkamer-eetzaal is het zoo 's avonds vrij leeg. Touristen zijn er niet in Bergamo en de stamgasten bepalen zich tot een vijftal, waarvan er vier een spelletje doen en de vijfde rustig is ingeslapen over zijn chianti. ☼ „Mevrouw” troont in een hoogen houten zetel en converseert met den kellner. We vragen om een kamer en worden meegenomen door een allerlieft oud vrouwtje, precies een grootmoeder uit een sprookje, met een gepijpt wit mutsje op het grijze haar. ☼ Ze geleidt ons langs de keuken, over een open binnenplaats naar een ander gedeelte van het wonderlijk-gebouwde huis, een trap op en brengt ons ten slotte in een eenvoudige, maar heldere kamer. Het linnenkleurige plaat van de Heilige Familie hangt boven de bedden. Het grootmoedertje wijst op de open steenen haard en vraagt: „fuoco?” Ja, we willen graag vuur hebben, want 't is er wat kil. ☼ Terwijl zij 't een en ander in orde maakt, loopen we nog even de stad door. Aan het eind der straat verrijst de

monumentale „Torre Gombito”, de uitkijk- of vestingtoren van de familie Gombito, gebouwd ± 1100. Streng en dreigend, volkomen zonder versiering, doet de toren geheel modern aan — geen ander, die zooveel indruk op mij maakte. ☞ Dan dwalen we weer door straatjes vol geheimzinnigheid en bekoring. De huizen liggen verscholen achter diepe poorten en stille binnenpleinen met een grasveld en een fontein in het midden. Een nauw, kronkelend trapstraatje wordt schemerig verlicht door een eenzame lantaarn, die het geheel maakt tot een décor voor een opera. ☞ Oud, eeuwenoud is alles, zoo geheel in stijl gebleven, dat het onwerkelijk schijnt — meer een gezicht uit een vroeger leven dan een nog bestaanbaar oord. ☞ Zoo keeren we terug over de Piazza Vecchia en staan daar nog even stil, omringd door juweelen van middeleeuwsche bouwkunst. Achter ons de kerk Santa Maria Maggiore, met haar rijke Renaissance-gevel, de portiek ingelegd met marmer in verschillende kleuren, wat ons wat druk aandoet. Daarnaast de Capella Colleoni, die grafmonumenten van den stichter Bartolomeo Colleoni en diens dochter Medea bevat. Links een kleine, achthoekige kapel: het Battistero, een bouwwerkje van zulk een ranke, teere sierlijkheid, dat ik het als een ivoren kleinood voorzichtig in mijn handen zou hebben willen wegdragen. Aan onze rechterhand de Dom zoowel uit- als inwendig minder weelderig, maar daardoor strenger en statiger dan de Santa Maria. De gouden leeuwen, die de pilaren van het voorportaal dragen, glanzen mat in den maneschijn. Van de zestig kerken, die Bergamo bezit, zijn dit wel de oudste en voornaamste, hoewel ook in de benedenstad verschillende het bezichtigende waard zijn. ☞ Den volgenden dag — zon, blauwe lucht en een frissche wind, die over de vlakte komt aangewaaid. Het sprookje is werkelijkheid geworden! Onverzettelijk, met stoere schouders staat de Gombito-toren te midden van de zonnige wereld; de rijkdom der kerken is van een vorstelijke pracht. We wandelen — gaan den Dom binnen, waar het schemerdonker is onder de ronde bogen. De Santa Maria is lichter, waardoor de overvloedige versieringen bijna drukkend worden. De kerk bezit een paar belangrijke schilderijen, o.a. van Lorenzo Lotto, en eenige waardevolle gobelins uit de XVe en XVIe eeuw, waarvan de rustige kleuren nog onverwelkt zijn. ☞ Op weg naar de benedenstad word je geleidelijk opgenomen in de gewone stads-sfeer. Asphalt inplaats van hobbelige keien; auto's inplaats van ezelwagentjes. Militairen van allerlei rang in zwerige uniformen — ik ken geen volk, dat een uniform weet te dragen zooals een Italiaan, zij 't dat van een generaal of dat van een eenvoudigen douanier. We passeeren een kerk, die tot kazerne is ingericht! De straten zijn vol bezige zakenmensen en werkers van allerlei aard, nu 't tegen twaalf uur loopt. ☞ Aan een fruitstalletje koopen we wonderlijke vruchten, wier naam me helaas ontgaan is, bij een welgedane Italiaansche, die ons zeer voorkomend inlicht over het gebruik ervan, en een zak gepofte kastanjes bij haar man, die glimlacht boven zijn groote ijzeren potten. We zijn hongerig en knabbelen al loopende de heete, knappende kastanjes op. ☞ Boven ons zien we nu de tinnen en torens van de Città Alta geschaard, een donker, krachtig silhouet tegen de blauwe lucht. Het Verleden, dat door het Heden achtergelaten wordt als niet meer bruikbaar — en het toch beheerscht. ☞ Behalve de schatten op het gebied van architectuur is Bergamo een museum rijk, de Galleria Carrara, waar onder de vele schilderijen van Italiaansche meesters eenige zeer belangrijke te vinden zijn. Er is o.a. een kleine Raffael, en zelfs een Rembrandt in de zaal der Hollandsche en Vlaamsche school. ☞ Als we weer buiten komen daalt de winterzon al sterk. De benedenstad ligt in schaduw; alleen de bovenstad koestert haar grijzen ouderdom nog in het warme, late licht. ☞ Met spijt zien we het uur van ons vertrek naderen. De reusachtige, hoogst moderne autobus staat reeds klaar; de zogenaamde „auto-trein”, een gevaarte, waarin 80 personen plaats kunnen vinden. In suizende

BERGAMO. DE COLLONI-KAPEL

vaart gaat 't over den 50 K.M. langen, kaarsrechten auto-weg naar Milaan. ☞ Bergamo, de wonderlijke stad met haar dubbel leven, ligt te ver achter Milaan, te ver van de „grootte lijn” af, om veel bezocht te worden. Misschien is daarom het nationale karakter in alle eenvoud zoo sterk bewaard gebleven. Nergens vindt men cosmopolitische boekenstalletjes of bazaar-tjes met souvenirs. We hadden de grootste moeite om een paar ansichten te bemachtigen. ☞ Stil, als in zichzelf verdiept is Bergamo, en wie haar wil leeren kennen en liefhebben moet doordringen tot aan haar moeilijk te doorgronden hart, dat zich misschien alleen opent in volle liefelijkheid onder de zachte gloed van de stralende Italiaansche maan.

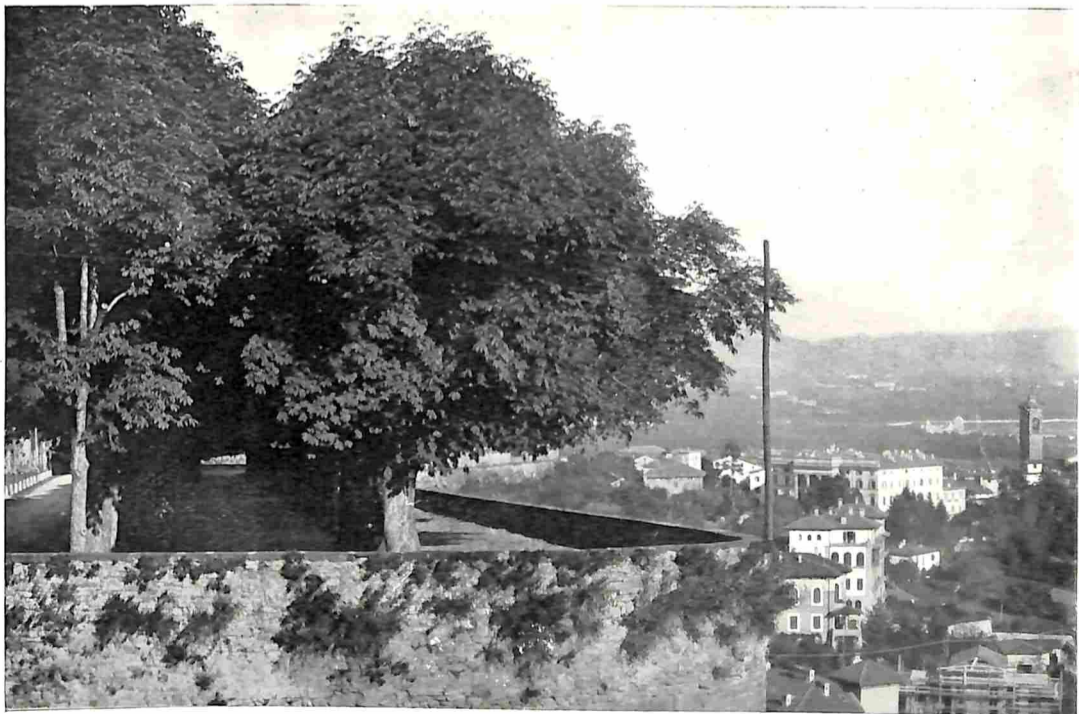
AGNES ORTT

Aphorismen

Een principe te hebben is op zichzelf goed, als het maar buigzaam is gelijk het soepele riet.

Zichzelf handhaven, maar niet ten koste van anderen, desnoods ten koste van zichzelf.

M. W. B.

BERGAMO. DE OUDE BASTIONS

Huygens' lustoord voorheen en thans

WIE per trein van Utrecht naar den Haag reist, ziet even vóór het station Voorburg, ter linkerzijde van den spoorweg, een bijkans kube-vormig, pyramidaal-gedaakt, door water omgeven gebouw liggen: met den er bij behoorenden tuin is het, 't geen de Tijd ons liet en wat de nog juist bijtijds ontwaakte piëteit voor het nageslacht wist te redden van het door onzen Constantijn Huygens gestichte, en eveneens door diens niet minder beroemden zoon Christiaan nog enkele jaren bewoonde buitenverblijf „Hofwijck”. Na in het jaar 1637 zijn innig-geliefde en tallooze malen bezongen „Sterre” — Suzanna van Baerle, welke hem vijf kinderen naliet — door den dood verloren te hebben, wilde de groote staatsman, dichter en musicus trachten, eenige afleiding voor zijn verdriet te vinden in het rustige buitenleven. Tusschen 1634 en 1637 had hij zich reeds een monumentale woning op het Plein te 's-Gravenhage laten zetten¹⁾; de beide bekende bouwmeesters daarvan: Jacob van Campen en diens discipel Pieter Post, werden ook thans weer in den arm genomen en wel voor de beoordeeling van Huygens' eigenhandig ontwerp voor het huis Hofwijck te Voorburg. De meester keurde de plannen goed en de leerling belastte zich met de uitvoering. Over den koop van het terrein teekende de dichter o.a. het volgende aan: „In December 1639 hebb ick naer veel soeckens om yetwes int quartier van Voorburgh ende aende Vliet te vinden, daer ick een huysken van vertreck in tijde van siekte ende anderszins soude mogen timmeren ende beplanten, gekocht van Mr. Jacob Adrichem, woonachtig te

Delft, eene sijne partije lands, gelegen ten westen, rakende aen het voorn. dorp; ter wederzijde van den Lijdwegh, groot naer de oude ende nieuwe brieven luyden 4 merghen 1 hond. ende 39 roeden . . .” Na reeds in den loop van het volgende jaar kwam het lustoord gereed en maakte het aan den Vliet gelegen huis, met de in de hooge nissen der gevels aangebrachte beelden, met den rondom gegraven vijver waarin twee beplante eilandjes en een aantal sneeuw witte zwanen het oog bekoorden en met de naar de tuinen leidende valbrug — den „gemuerden dyck” — tusschen de talrijke andere buitenverblijven langs de vaart een verre van kwaad figuur! Het moet in die dagen bij den voorbijganger zonder twijfel een indruk van statigheid en voorname deftigheid hebben gewekt! — Lezen we slechts, 't geen Constantijn Huygens er in zijn bekend en lang-uitgesponnen gedicht „Hofwijck” (1651) zelf van zegt:

„Wel hey, wat 's hier weer nieuws? sal 't noyt geen einde wesen
Al weer een nieu Casteel in éénen nacht geresen!
'k Schick endelick de Vliet sal worden tot een straet;
Den Haegh sal metter tijd niet weten waer hij staet
Te Voorburgh of aen duyn . . .”

Door aankoop van terreinen op den 16den December 1640 en den 17den en den 20sten Maart 1642, kon het goed in het laatstgenoemde jaar belangrijk uitgebreid worden met het

¹⁾ Ze werd helaas in het jaar 1876 gesloopt en stond op de plaats, waar thans het Departement van Justitie verrijst.

aanleggen van een zogenaamden overtuin, voor het grootste deel ter plaatse, waar thans het Voorburgsche spoorwegemeel placement ligt. Na Al deze gaarden maakten des dichters lust en leven uit! Het grondplan was streng symmetrisch doorgevoerd, daarvan getuigt niet slechts de oude gravure, doch eveneens het woord:

„Daer is een middellijn, die Hofwijck scheidt in deelen,
Daervan de lincker van de rechter niet en schelen . . .”

De beplanting der tuinen en eilandjes bestond voornamelijk uit verscheidene soorten van boomen; kleinere planten en bloemen waren er bijzaak. In den tuin voor het huis prijken in het midden vier vierhoekige perken met vruchtboomen; op elk der vier snijpunten van de omringende, kaarsrechte lanen stond ter versiering een klein gebouwtje — een „huislanen”, zegt Huygens. Vlak aan den oever van den Vliet bevond zich een „uysitt”, waar de staatsman na gedanen arbeid gaarne placht uit te rusten; op de „bolbaan” — ofte wel kegelbaan — konden zij, die genoeglijke ontspanning wenschten, zich met elkaar met het werpen van den bal in behendigheid meten. Na Den meer boschrijken overtuin bereikte men, door

een der beide, ter rechter- en ter linkerzijde, aan het uiteinde der zoeven beschreven gaarde staande poorten onderdoor te gaan en den van Voorburg naar Rijswijk leidenden, door Huygens met „twee wanden van abeelen” beplanten „Heerenweg” over te steken. Hier waren eveneens vier vierhoekige, door prachtige lanen ingesloten perken aangelegd, waarvan één beplant met steeneiken, één met berken en de beide overige met coniferen. Dit naaldhout was afkomstig uit de omgeving van

BERGAMO. VOORGEVEL VAN DE KATHEDRAAL EN HET BIBLIOTHEEKGEBOUW (VOORMALIG PALAZZO VECCHIO)

Breda en een geschenk van Prins Frederik Hendrik. — Juist in het midden verhief zich een „klocke-rond”, met gras en „matelieven en kruidjens velerhand” begroeid heuveltje van „roodaard” en daarop prijkte tijdens de eerste jaren een houten „naeld” met de monogrammen van Constantijn en de diepbetreurde gade. Op zekeren dag werd dit gedenkteeken vervangen door een hevigen storm vernield en kort daarop treden en een platform, van welke hoogte men van een schoon uitzicht over de „hofstede” en de omgeving kon genieten. Het ligt geenszins in onze bedoeling, hier de verdere, wisselende en af en toe hoogst bedroevende geschiedenis der buitenplaats te boek te stellen, laten we volstaan met te vermelden, dat, 't geen de bezoeker thans in en om het Voorburgsche „Huygens-museum” te aanschouwen krijgt, geheel te danken is aan het sympathieke streven der in het jaar 1913 opgeden uit de historie van het goed, uiterst bedroevend¹⁾, de geschiedenis der jonge Vereeniging was aanvankelijk een mis-moeilijk, de benodigde gelden voor het uitvoeren der plan- in den ouden staat brengen van het buitenverblijf, en het tot „Huygens-museum” inrichten van het huis — bijeen te krij- gen! Dank zij de onvolprezen volharding van het bestuur is

¹⁾ Zoo was er tusschen de jaren 1840 en 1844 zelfs een fabriek van olie en vet in het gebouw gevestigd!

Foto C. J. Steenbergh

„HOFWIJCK" TE VOORBURG

men er niettemin in geslaagd, den 3den Juli 1914 de koopacte te verlijden en de opening te doen plaats vinden op den 12den Juni 1928. ☒ Het huis is in- en uitwendig gerestaureerd en van de ontsierende, witte kalklaag ontdaan, het prijkt wederom, evenals in de dagen van Huygens, in de gloedvolle, roodebaksteen-kleur. De vele blinde muurvakken — op de plaats der voormalige nissen met de beelden — geven echter den beschouwer een indruk van doodsheid en onbevredigdheid. Een leelijke voorbouw uit 't einde der 18de eeuw werd verwijderd en een nieuwe, eenvoudige overbrugging aangebracht. ☒ Het interieur is eenvoudig en stijlvol en men kan er verschillende verzamelingen, op het leven van de beide beroemde Huygensen betrekking hebbende, bezichtigen. — Het na den aanleg van de spoorlijn den Haag—Gouda overgebleven erf is, voor zoover mogelijk, in den oorspronkelijken toestand gebracht en beplant; van den overtuin bestaat in 't geheel niets meer, trouwens, deze werd reeds in het jaar 1742 verkocht. ☒ De grootsche arbeid der Vereeniging is met dit al nog geenszins beëindigd! Rusteloos wordt nog immer geijverd, om belangstelling voor „Hofwijck" te wekken en het historisch monument al meer en meer de volmaking nabij te brengen. Hoe enorm veel er evenwel nog bereikt moet (en kan!) worden, het stemt tot overgroote dankbaarheid te kunnen constateeren, dat 't het huidige geslacht is mogen gelukken, al zij 't dan te later ure, een van Huygens' liefste wenschen, voor zoover zulks nog mogelijk bleek, voor de toekomst in vervulling te doen treden:

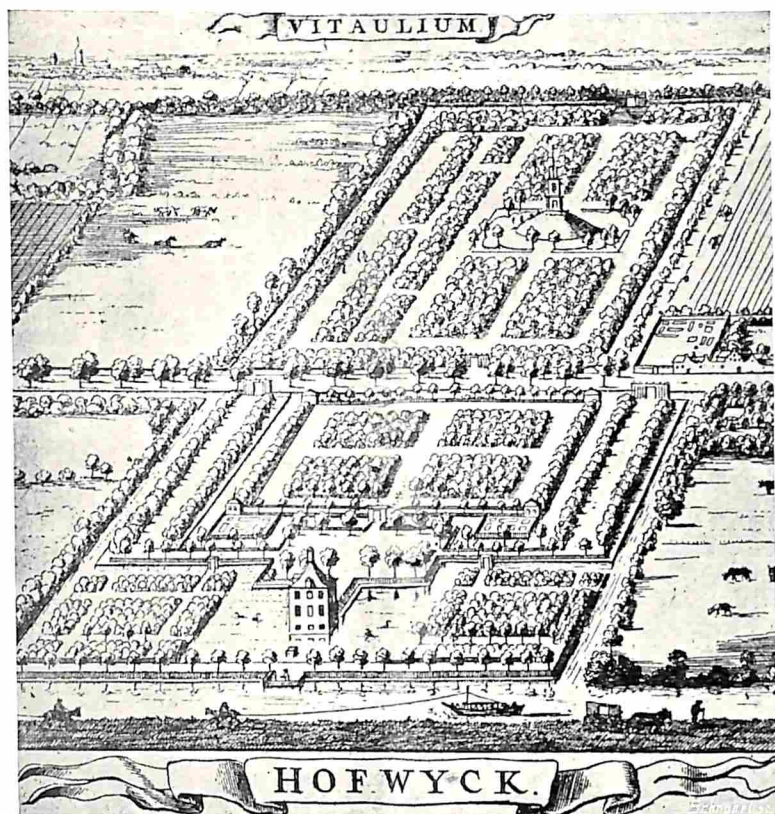
„Dit ééne herhale ik slechts, laat niets mijn nakroost nopen
Dat zij grootvaders hoeve aan vreemden ooit verkoopen.
Dat nooit uit Huygens' stam 't bezit dier hofstee wijk
En Hofwijck's naam altijd op haren gevel prijkt!"

A. W. FRANCKEN

Ons leven zal af zijn, als het wordt afgesneden, al lijkt het soms in onze oogen niet.

De boomencultus der oude Germanen

BIJ alle oude volkeren treffen we steeds een groote vereering voor de natuur aan. Geen wonder! Het vaak vrees-aan jagende, imponeerende, dan weer liefelijke en betooverende van deze geweldige macht grijpt zoo diep in ons menschenbestaan, dat het niet meer dan van zelf sprekend is, dat de primitieve mensch goddelijke gestalte verleent aan deze onbegrepen krachten, die zijn leven besturen. In de Germaansche mythologie treedt deze vereering voor de natuur al zeer sterk naar voren. Zij heeft bevruchtend gewerkt op de menschelijke fantasie en daaraan danken we de rijke, schoone beelden, waarvan de Edda's ons verhalen. ☒ In het begin van den tijd was er Hemel noch Aarde. Er was slechts de chaos. Daarin lagen nog als verborgen kiemen, woest en wild door elkaar, de zon, de maan, de sterren, de aarde, het water, de lucht, het vuur, de duisternis en het licht. Toen wierp Alvader, de hoogste aller goden, een blik in den afgrond. Daar scheurde de chaos met donderend gekraak uiteen en spleet zich in twee deelen, een Zuidelijk en een Noordelijk gedeelte. Het Zuidelijk gedeelte was vol licht en glans en werd daarom Muspelheim, dat is Rijk van het Licht genoemd. Maar het Noordelijk deel was somber en duister en lag in een killen, natten nevel gehuld. Men noemde het Rijk des Nevels: Nislheim. Toen liet Alvader uit Muspelheim vurige vonken komen, die de sneeuw en het ijs smolten, die tusschen deze beide regionen nog opgehoopt lagen. Maar de gesmolten druppels werden levend en uit hen ontstond een reus, Ymir. En uit de overgebleven druppels een koe, die den reus met haar melk voedde. Weer andere vonken werden tot licht en die moesten den dag en den nacht regeeren. Het waren de zon, de maan en de sterren. Zoo gaat het scheppingsverhaal op zinnvolle wijze verder . . . ☒ Op een goeden dag wandelde god Odin met zijn broeders langs het zeestrand. Daar vonden zij twee boomen, den esch en den els. Uit deze beide boomen vormden zij menschen, uit den esch den man en uit den els

DE TUINEN VAN HOFWIJCK. IN HET OVERGEBLEVEN GEDEELTE IS DE OORSPRONKELIJKE SYMMETRISCHE AANLEG UIT DEN TIJD VAN CONSTANTIJN HUYGENS WEER ZOOVEEL MOGELIJK HERSTELD

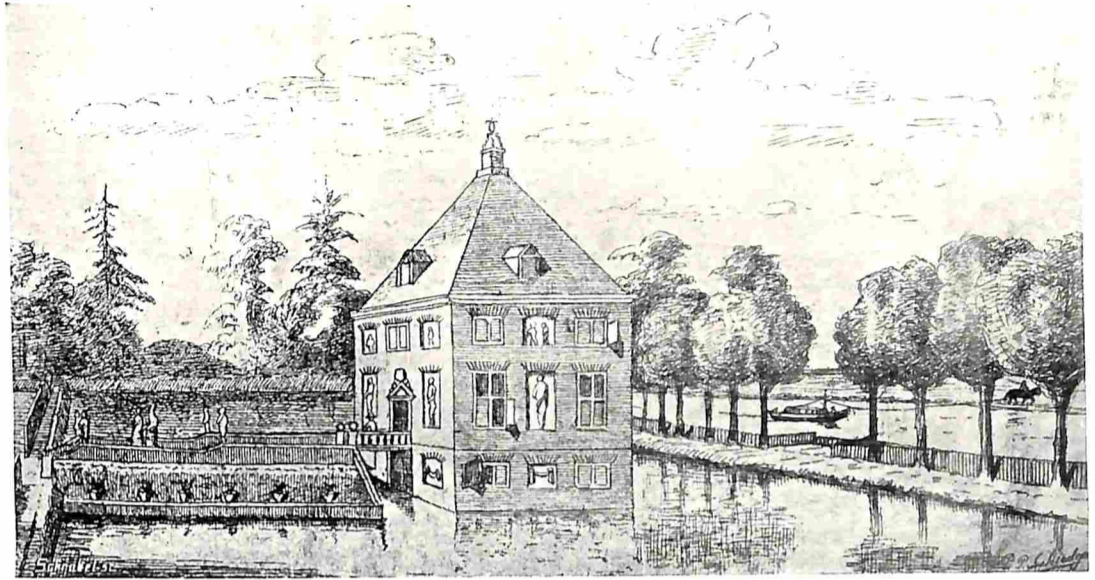
de vrouw. ☼ Zoo was voor de oude Germanen de esch de stamboom der menschen en tegelijkertijd het symbool der onsterfelijkheid. In het voorjaar immers, doet de boom met zijn knoppen en bloesems denken aan de jeugd, in den zomer aan het rijpen en volwassen worden, in den herfst, als de bladeren afvallen, aan het welken des levens en in den winter aan den dood, om dan in het volgend voorjaar weer tot nieuw leven te ontwaken. De diepe vereering voor boomsoorten in het algemeen, vanwege hun treffend eeuwigheidssymbool, evenals de hulding van het woud, laten zich dan ook goed begrijpen. We vinden ze dan ook in talrijke overleveringen en sagen terug. De voorstelling, dat pasgeboren kindertjes uit holle boomen gehaald worden, zooals nog steeds hier en daar aan de jeugd verteld wordt, hangt ook met dit onsterfelijkheidsymbool samen. Immers de boom schenkt leven — ook aan den mensch, volgens de mythologie der Germanen. Zelfs het bouwen der woningen uit hout is niet enkel een kwestie van techniek, maar tevens een symbool van de bescherming, die de woud- en houtgeesten bieden. Want de Germanen dachten zich iederen boom beziel door een boschgeest, wiens leven aan het leven der boomen gebonden was; hij werd met deze geboren en stierf ook met hen. Maar had dit wezen zijn gewone verblijf in de planten en boomen, het verscheen ook wel in mensch- of diergestalten. Het hield het midden tusschen god en mensch, het was een demon. In het ruischen der boomen kon men zijn stem vernemen. ☼ Zooals in het woud de woudgeesten, zoo drijven op veld en weide de veldgeesten hun spel. Daar de wind behulpzaam is bij de bevruchting van het koren op het veld en in het algemeen de bevruchting der gewassen bevordert, meenden de Germanen dat in wind en wolken de akker- en veldgeesten leefden. Wanneer dan de wind door het koren ruischte en dit zoo heel geheimzinnig klonk, fluisterden zij: „Hooft, de windkat-

ten spelen hun spel”. Dat was dan een heilbrengend spel en zij prezen de windkatten, die hun een rijken oogst beloofden. ☼ Maar niet altijd waren de demonen van woud en veld den menschen welgezind! Zij konden ook schade, ongeluk en ziekte brengen. Zij konden plagen zenden van ongedierte, maar zij konden ze ook te niet doen, en den menschen verder tot heil zijn. Wanneer dan ook de boomgeest ziekte had gebracht en deze wilde maar niet wijken, dan moesten er tooverformules gezegd worden en door de priesters daarbij passende handelingen gepleegd, om deze schadelijke demonen te verdrijven. Leed men bij voorbeeld aan duizelingen, dan moest men na zons- ondergang driemaal naakt in het vlasveld rondloopen, waardoor de duizeligheid in het vlas overging. Bij erge hoofdpijn bond men zich een doek driemaal om het hoofd en hing deze daarna als een strik aan een tak. Vloog dan een vogel door den strik, dan nam deze de hoofdpijn mede en de patiënt was genezen. Lijders aan jicht gingen voor dag en dauw naar het bosch om daar in een spleet van een jonge den drie druppels van hun bloed te laten vloeien, waarna de opening met was en honing zorgvuldig moest worden dichtgemaakt. Tot slot werd dan geroepen: „Goedenmorgen, heer Den, hier breng ik U de jicht. Wat ik gedragen heb jaar en dag, gij thans verder dragen mag”. Het is niet onmogelijk, dat er aan de behandeling van de Kneippkuur, waarbij de patiënten 's morgens vroeg met bloote voeten door het bedauwde gras loopen, een dergelijke gedachte ten grondslag ligt en dat het middel der Germanen wel degelijk in vele gevallen geholpen heeft. Wanneer kinderen aan een breuk leden, moest ook al weer de boom voor wonderdokter spelen, maar deze wonderdokter werd daarbij weinig zachtzinnig behandeld. Men spleet hem van onder tot boven. Door deze spleet werd het kind drie keer heen getrokken. Daarop werd de boom weer dichtgebonden en was het kind van zijn lijden genezen! Een therapie, die in moderne tijden weinig navolgers zal vinden! ☼ De meisjes waren in die dagen al even groote ijdeluiten als nu. Aan bubu-kopjes deden zij niet en een fraaie haardos was wel een begeerenswaard bezit. Maar indien Moeder Natuur in gebreke was gebleven, moest de kunst hieraan te pas komen. Daarom boorden zij een gaatje in een populier, stopten er eenige haren in en maakten het gaatje weer dicht, opdat tegelijk met het snel groeien der populierenknoppen ook haar zou aangroeien. ☼ Geen wonder, dat diegene, die het waagde de heilige boomen om te hakken of te beschadigen, met zware straffen bedreigd werd. Ja, waarlijk barbaarsche straffen werden toegepast en niet zelden had het beschadigen van een boom den doodstraf ten gevolge. Want zelfs in den top en in den bast van den boom stak leven, zij

„HOFWIJCK” IN DEN AANVANG DER TWINTIGSTE EEUW.

waren een onderdeel van den boschgeest en men mocht niet ongestraft hem verwonden of dooden. Nog in onzen tijd komt het in sommige streken voor, dat de houthakkers, alvorens een boom om te hakken, eerst daartoe aan den boomgeest om vergiffenis vragen. ☞ Uit het geloof, dat planten een ziel hebben, ontsproot ook de gedachte, dat de zielen van onschuldig vermoorden of van hen, die aan de liefde stierven in witte leliën geïncarneerd werden. Uit het wegstroomende bloed der vermoorden ontloken roode bloemen en uit het bloed van onschuldig ter dood gebrachte veroordeelden groeide de „bloedboom”, waaraan zelfs in onze tijden nog in sommige streken van Duitschland geloof geslagen wordt. ☞ Het is duidelijk, dat de jonge, frisch-groene twijgen bij een bruiloft eveneens een symbool van leven, vruchtbaarheid en geluk beduiden. Zoo wordt ook bij ons te lande nog op de gebinten van een in aanbouw zijnd huis een dennetak gestoken, waarbij dan het richtmaal gehouden wordt. In de steden heeft dit plaats gemaakt voor het heel wat zinlediger uitsteken van de vlag. ☞ Al genoten alle boomen een bijzondere achting van de zijde der Germanen, niet alle waren even heilig. De uitverkorene waren eik, linde, berk, beuk en hazelaar. De hooge, sterke eik was gewijd aan den god van den donder, Donar. Geen mensch, die het waagde, takken of loof ervan te snijden. Het recht hem te vellen had alleen god Donar zelve, die zijn bliksem naar den boom wierp om deze versplinterd ter neer te werpen. Slechts priesters mochten de heilige plek, waar de boom groeide betreden. In zijn schaduw zaten de priesteressen

HOFWIJCK IN DE ZEVENTIENDE EEUW

en luisterden naar het mysterieuse bladergefluister, om het volk den wil der godheid te openbaren. Tegen het voorjaar verzamelden zich onder de hooge kronen der eiken de Germanen, om Donar te bidden nu toch koude en vorst te verbannen, opdat de lachende lente haar intrede kon houden. Ook bij epidemische ziekten snelden zij naar de eikenboomen, om er te bidden toch van het kwaad verlost te worden. Bij gewichtige besluiten van oorlog of vrede werden volksverzamelingen onder de heilige eiken gehouden, waar de heilige banieren bewaard werden, die de dapperen vol trots te voorschijn haalden, zoodra tot vechten besloten was. ☞ Uit de overlevering van dit geloof spreekt nog heden de eikenkrans, die aan den overwinnaar van een wedstrijd geschonken wordt. Muziek- en sportverenigingen tooien hun banier met de zil-

DE BOOMENCULTUS DER OUDE GERMANEN. DENNEN

veren lauwer- of eikenkransen. ☞ Onder den esch hielden de goden gerecht en nog tot in de zeventiende eeuw werd in Zwitserland onder den esch recht gesproken. Doch in noordelijker streken vindt dit meestal onder den lindeboom plaats. Daar spreekt men van de „rechtspraak-linde”. Maar bovendien was de linde het symbool van liefde, van verlangen en van poezie. In talrijke liederen wordt zij dan ook verheerlijkt. Op de graven van geliefden werd de linde geplant, want zij was aan de godin der liefde Frija gewijd. De jongelieden kwamen er onder dansen en zingen en zich oefenen in wapenspel. Nog laat in de middeleeuwen vindt onder de linden het huwelijk plaats. Na regen ijde jong en oud naar de linden, want het water, dat van de bladeren lekte, behoedde tegen ziekte. De geneeskrachtige werking van lindebloesem was natuurlijk ook in die dagen reeds bekend. ☞ De berk was eveneens

lieft tusschen twee en drie een jonge, eenjarige tak afsnijden en haar als wichelroede gebruiken. De wichelroede vindt waterbronnen en beschermt tegen heksen en toovenarij. Met een wichelroede kon men het vuur bedwingen, geheime vijanden opsporen, verdwaald geraakt vee terugvinden en roovers en booswichten in hun schuilplaats vinden. Ook kon men aan de wichelroede zien of een familielid, die zich in den vreemde bevond, gezond, ziek of dood was, of de aanstaande gezinsvermeerdering in een zoon of een dochter zou bestaan. ☞ De velden die bezaaid werden, de kampplaatsen waar recht gesproken werd, moesten met hazeltakken worden afgezet, opdat geen onbevoegde die zou betreden. De hazelnoot, die haast altijd getweeën samengroeit, gold als het symbool van huwelijksgeluk. Maar nooit mocht men om zijn kinderen te tuchtigen van een hazelaarroede gebruik maken.

DE BOOMENCULTUS DER OUDE GERMANEN. EEN OUDE BEUK

een boom der vreugde. Niet zoodra schenen de eerste warme zonnestralen over het wintersche landschap, of jong en oud trok naar de berkenbosschen om er het voorjaarsfeest te vieren. Er klonk muziek, er werd gezongen, gedanst en gespijzigt, er heerschte vreugde alom. Bij het donker worden versierden de feestgangers zich met berkentakken en keerden zoo in vroolijke stemming naar hun hutten terug. ☞ De beuk, deze fraaie statige boom, had wel geen deel aan het krijgsgelijebel, maar droeg in alle stilte en bescheidenheid het zijne bij tot de cultuurontwikkeling der oude volkeren. Het was namelijk van den beuk, dat het hout gesneden werd, dat in de tijden toen het papier en perkament nog onbekend waren, dienst deed, om de gewichtige besluiten te bewaren en te verbreiden. In uit beukenhout gesneden staven grifte men de runenteekens voor letters en woorden. De oude Germanen waren door dit gebruik andere volken, die deze teekens in bladeren griften een eind voor, wat betreft de duurzaamheid van hun schrift. ☞ De macht, om verborgenheden te ontdekken, kenden de Germanen aan den hazelaar toe. Om hem tot dit doel te gebruiken moet men heel vroeg in den ochtend,

Zij zouden hun normalen rechten groei verliezen en voor de rest van hun leven gebrekkig zijn. ☞ Nog een heilige boom, of liever heester dient genoemd te worden, namelijk de vlier. Hoe vriendelijk wij de struik met haar prachtige, zoet geurende schermbloemen en de later daaraan komende zwarte bestrossen ook mogen vinden, de Germanen beschouwden hem met vrees. In zijn dicht gebladerte huisde een booze geest, die huiveringwekkende krachten bezat. Daarom gebruikten de Germanen de takken van den vlierstruik bij hun doodenceremoniën, want na zijn dood zou de vlierstruik den overledene tot zegen zijn. De kistenmaker mat zwijgend de lengte van het lijk met een vliertak, de voerman, die het lijk vervoerde gebruikte inplaats van een zweep een afgesneden vliertwijg, de familie van den doode legde de vliertakken op het gelaat van den gestorvene en plantte een vlierstruik op zijn graf. ☞ Maar toch heeft de vlier ook wel vriendelijke eigenschappen, want hij beschermde huis, hof en vee, in zijn schaduw slaapt men gerust en is tegen elk ongeval beschut, terwijl men liefelijke, zoete droomen krijgt. Natuurlijk kenden de Germanen ook de medicijnen, die men uit den vlier kon

bereiden en waarvoor zij den bloesem, de bessen, het merg, de bast, het hout en de wortels gebruikten. ☼ Daar waar geen eiken meer groeiden, nam de den de plaats van deze in en werd de woonplaats der goden. Daarom waren in sommige streken de denneboomen even heilig als de eiken en wanneer later de Christenen komen om ze om te hakken, verzetten de Germanen zich uit alle macht hiertegen. Men denke slechts aan den dood van Bonifacius bij Dokkum. ☼ De groote dichte, sombere dennewouden, haast ondoordringbaar voor zonnestralen met hoog in de toppen de schuwe eekhoortjes en andere dieren, die haast nooit den boom verlieten, dit alles was zeer geschikt om het volk aan bovennatuurlijke machten te doen gelooven. De Germanen dachten zich dan ook de dennewouden vol demonen, kobolden en dergelijke wezens. Omdat de den altijd groen is, altijd in een heerlijk frisch kleed prijkt, werd deze boom het zinnebeeld van de hoop en de bestendigheid.

FLOOR VAN WEIGCHEL

Naar den krater van den Papandajang

HET is reeds geruimen tijd geleden, dat ik den tocht naar den krater van den Papandajang, deze grootste attractie van alle Ga-

roet-„weekenders”, onderneem heb, maar ik wil u toch eens in mijn ervaringen doen deelen, die, in hoofdzaken, niet veranderd zijn. Ik weet niet precies hoe men tegenwoordig staat tegenover het verkeersvraagstuk naar den top van dezen actieven vulkaan, die zoo veel verderf heeft uitgestort. De weg is voor een groot deel onherbergzaam door de roekeloze wijze, waarop de vulkaan heeft

Foto Koloniaal Instituut

KRATER BIJ DEN PAPANDAJANG: KAWAH MAS

huisgehouden, maar in de jaren, waarin ik dezen interessanten tocht ondernam, kon men op tweeërlei wijze zijn doel — den immer rookenden krater — bereiken en wel: te paard, of in een tandoe. Daar ik zoo'n draagstoel heel geschikt vond voor oude dames en „niet beredenen” en ik veel aan paardrijden deed, verkoos ik natuurlijk het paard, t.w. het getrainde bergpaard en ik heb er geen spijt van gehad. ☼ U weet, dat de Papandajang nabij Garoet in de Preanger Regentschappen, op Java, ligt. Om er te komen gaat men den weg naar Tjikadjang, een dessa aan den weg naar de Zuidkust van Java, waar veel thee-ondernemingen liggen, en die te paard eenige uren lang is, op. Doch voor men die dessa, in het dal van den Tjikorai en den Papandajang gelegen, bereikt, komt men aan Tjisoeroepan, een andere dessa, waar het Gouvernement een pasangrahan ¹⁾ heeft opgericht, met het doel een of meer liefhebbers, die reeds vroeg in den morgen den tocht wenschen aan te vangen, te herbergen. Want van hieruit voert de weg direct naar den krater. Aan den ingang van den aanvankelijk breeden en vriendelijken, hoewel somberen weg staande, zou men niet vermoeden, dat men reeds op zoo betrekkelijk korten afstand die kraterhel genaderd is, die, wanneer men er is binnen getreden, iedere beschrijving tart. Nergens is de tegenstelling tussen leven en dood zoo scherp en schrijnend als daar, waar van ik u thans ga vertellen. ☼ De weg is mooi en breed. De mosbegroeide grond, die ons pad vormt, draagt alle sporen van

een zeer facultatief gebruik. Alle geregeld verkeer ontbreekt ten eenenmale. Een zware tropische vegetatie belet alle uitzicht. ☼ Onze cavalcade staat te wachten. Acht paarden met hun berijders, twee tandoes met een dame er in, zes koelies, die levensmiddelen en ververschingen „pikollen” om gedurende den tocht, die heen en terug ongeveer een dag vordert, genuttigd te worden. Dan zet de stoet zich in beweging en gaat het breede, groen-bemoste pad op, den top tegemoet. Een stilte van het oerwoud omgeeft ons. Het is de stilte van de volstreckte verlatenheid, waarin zelfs geen vogelstem meer opklinkt. Onze eigen, vroolijke stemmen klinken er vreemd. ☼ Het begin is gemakkelijk, want er is nog slechts een lichte stijging in den weg merkbaar, maar eenige honderden meters verder verandert de situatie reeds. De weg is reeds smaller geworden en . . . we zijn begonnen te klimmen. Aanvankelijk nog zonder iets van het gemak van ons „siësta” te behoeven prijs te geven, voelen wij toch reeds, dat wij van „stand” veranderd zijn. We zijn nu eenige graden van den hoek, die steeds scherper wordt, „ingeloopt” en gelijktijdig heeft de eerste sensatie, van de reeks, die volgen zal, ons te pakken. IJverig stappen de kleine bergpaardjes voort, die zich gemakkelijk laten leiden en wij genieten van

het schoone bosch-tafereel, dat zich naast — en op korten afstand voor ons — aangevangen is te ontplooiën. Een reusachtig herbarium omsluit ons. Onze einder is geborneerd; van een uitzicht is geen sprake; wij zien groen, niets dan groen. Maar heel móóï groen, want we zijn omgeven door een tropische bosch-vegetatie: Indische eiken, varens van reusachtige afmeting en vervaarlijke slingerplanten. Het

décor is zóó intens, zóó dik, dat men er nergens doorheen kan zien, hoe gaarne men dit ook zou willen, ter bevrediging van eigen nieuwsgierigheid, die hier zéér geprikkeld wordt. Een stilte als uit den „voor-tijd” omringt ons. Geen geluid, anders dan dat van het hier dof klinkende hoefgestap van de paarden en onze eigen stemmen, die vreemd blijven klinken, klinkt op. Geen vogel roept hier meer, wijl hij weet, dat hij toch geen antwoord krijgt. In dit angstig groote herbarium, waarin de stilte zich verdicht tot iets onheilspellends voor dengeen, die zich hier alleen zou wagen, schrijdt de cavalcade voort, totdat, voorbij de eerste bocht, het pad zich vernauwt en nu een sterke stijging vertoont. Onmiddellijk reageeren wij er op door in meer voor-over gebogen stand te paard te zitten en gelijktijdig dringen zich nu andere symptomen van deze stijging aan ons op: ook de vegetatie is veranderd. Het is niet meer diezelfde intens dichte plantengroei. Het gewas is dunner geworden en . . . lager. Wij merken het allen tegelijk op en zijn er door verrast. Hier en daar kan men er doorheen zien, al valt het nog moeilijk het beeld te ontwarren, dat er achter verborgen ligt. Nu steeds stijgende naderen wij de eerste versperring op onzen weg. Het is een boom, dwars over het pad, die ons één oogenblik tot groote behoedzaamheid aanspoort. Aan één zijde kunnen wij er slechts langs en dat is aan den kant, waar de wortels bloot liggen en met den daaraan vastgehechten aardklomp een menschenhooge barricade vormen. Hier is een smal paadje, waar nog juist één paard

1) primitief hotel om te overnachten.

met zijn berijder passeeren kan. Maar onmiddellijk er naast gaapt een afgrond, die geheel begroeid is met varens en woekerplanten, zoodat wij onmogelijk zijn diepte kunnen bepalen. Het is dus zaak om heel voorzichtig te zijn. Onze leider, die den tocht reeds vaak gemaakt heeft, stelt ons evenwel gerust. Hij zegt, dat wij niets behoeven te doen; als wij de leidsels slap laten hangen en de paarden hun gang laten gaan, komen wij veilig aan de andere zijde. De dieren zijn het gewend en zijn te vertrouwen. Inderdaad leveren zij daarvan het bewijs, want met groote behoedzaamheid, die op zekerheid duidt, laveeren zij om de barricade heen, om het volgende oogenblik weer midden op het pad voort te stappen. IJverig gaan zij weer hun weg, onbewust van hun verdienste, voor welke zij geen belooning vragen, en nu achter elkaar — want het pad is inmiddels nauw geworden — blijven wij klimmen. De stijging wordt steeds scherper, slechts nu en dan onderbroken door een scherpe helling als het pad plots weer naar beneden voert, en wij ons lang-uit over den rug van het dier moeten „vieren”, om het volgende oogenblik sterker nog te gaan klimmen, waarbij wij ons dan weer bijna over den kop van het paard moeten heenbuigen. Verrassend snel is het boschlandschap aangevangen zich nu ook van zijn zware, groene kleed te ontdoen. De hooge boomen zijn verdwenen en laag hout is er voor in de plaats gekomen. Grote en kleine steenklompen liggen hier en daar reeds verspreid en door dat het bladerdak is weggevallen, is het nu veel lichter ook geworden. De zon schijnt zelfs op het pad en na de morgenkille van het woud, doet die warmte ons goed. Wij leven op en worden weer vroolijker. IJverig stappen de paarden voort en licht als een veer is de tred van de koelies,

die de tandoes dragen. ☞ Lager wordt het hout, naarmate wij blijven stijgen en den top naderen. Het zijn nu al heesters geworden en er over heen ziende, ontwaren wij diep onder ons, de kruinen der boomen, die nog kort te voren een ondoordringbaar dak boven onze hoofden vormden.

(Wordt vervuld)

P. J. ZÜRCHER

EEN HARDE LEERSCHOOL

4)

DOOR F. ST. MARS

DADELIJK renden de honden hem achterna, maar hielden in toen hij bleef stilstaan, omdat ze veel liever jaagden op iets dat wegliep, dan op iets dat ze afwachtte. ☞ Op dat oogenblik viel het wijfjes-hondje plotseling half om alsof ze struikelde, gaf een korten gil van pijn, stak den staart tusschen de beenen en vluchtte terug naar de „bush” waar ze jankend ineengedoken bleef zitten. ☞ Onze jonge vriend bleef doodstil staan en blafte met alle vertoon van woede dat hem bij zijn jeugdigen leeftijd mogelijk was. In werkelijkheid was hij doodelijk verschrikt. Maar als hij gedacht had daarmee den vijand af te bluffen, zoodat deze zou wegloopen en hij hem van achteren kon bijten, wat veel veiliger was dan van voren, had hij zich misrekend. Het stinkdier liep niet weg en de vreeselijke lucht, die het verspreidde, maakte onzen vriend bijna ziek. ☞ Na enkele seconden gebeurde, natuurlijk, het onvermijdelijke. De moed van het hondje — nooit zoo bijzonder groot, zelfs al is de wilde hond geen jong meer — versmolt en het jong vluchtte alsof hem tienduizend duivels op de hielen za-

ten, gevolgd door de verwenschingen van het stinkdier. Hij vluchtte direkt terug naar de open ruimte en rustte niet voor hij de opening van het hol bereikt had, waar hij bibberend en hijgend neerviel. ☞ Even later sprong hij op, gereed om naar binnen te rennen. Er was iets, dat hem langzaam volgde, iets dat zich zoo ellendig voelde, dat het niet nalaten kon er uiting aan te geven. Tot nu toe had hij geen tijd gehad aan zijn zusje te denken, maar nu zag hij, dat zij het was. Zij leek zoo ziek, zóó ziek, dat zij het hol niet kon bereiken, maar een klein eindje ervandaan neerviel, toen trachtte zich erheen te sleepen, maar er niet in slaagde. Voor de dageraad grauw en bleek boven de boomtoppen verrees, was zij dood. En al het likken dat haar moeder haar deed kon haar leven niet redden, noch haar dood een oogenblik vertragen. Zij had op het levende ding getrapt dat zich kronkelde en dat het stinkdier bezig was te dooden, en dat was een pof-adder, een vette, luie kleine duivel van een slang, wiens beet altijd dooddelijk is. ☞ Na die gebeurtenis verliet ons jong het hol voor goed. Zijn moeder nam hem mee en samen joegen zij, terwijl het jong, nu lang en mager, voortdurend groeide als het jonge gras na den regen. ☞ Zij deden veel kwaad, want daar zij niet bijzonder veel moed hadden, namen zij hun maaltijden waar zij konden en diensgevolge was er groote sterfte onder de antilopen-jongen, die — zooals de sluwe moeder zeer juist berekend had

— nu overal rondliepen. Zij pachten ze op te jagen tot ze vermoeid waren, en de moeders evenzoo als deze zwakwaren ze te dooden op een ruwe en verkwistende manier, want zij gingen nooit terug naar een eens gedood dier, zooals de andere vleescheters. Daar mee overtraden zij een der strengste wetten der wildernis en

daarvoor moesten zij een zware straf ondergaan. ☞ Die straf werd hun toegemeten door den strengen rechter die de Natuur heet en in den vorm van angsten, de vreeselijke „wachtende, spiedende” schaduwen, die in Afrika altijd op de loer liggen. Er was de angst 's nachts voor den leeuw en het luipaard — dat was een heel dreigende angst — als gedurende al die bange uren — zij waren niet bepaald nachtelijke voedselzoekers zooals de andere vleescheters — zijn moeder en hij tegen elkaar aangedrukt lagen te beven in het diepst van een dicht doornbosch.

(Wordt vervuld)

NIJMEGEN 1230-1930

NIJMEGEN heeft glorieus herdacht, dat 't 700 jaar geleden bij keizerlijk besluit verheven werd tot Rijksstad, dat 't bijaldien alle vrijheden en voorrechten kreeg, welke de rijkssteden vooraan plaatste in de rij harer zusteren. ☞ Nijmegen, de oudste stad van Nederland, van 770—1230 keizerlijk domein, waar Karel de Groote zoo gaarne vertoefde, liever dan te Aken of Ingelheim, heeft zich gedurende de eeuwen weten te handhaven als een stad van betekenis en volkomen terecht herdenkt 't thans haar 700-jarig bestaan als Rijksstad. ☞ Voor de lezers, die meer bijzonderheden willen weten, verwijzen we naar de nummers van 8 en 15 Februari 1930, waarin Nijmegen, de stad van heden en verleden, uitvoerig behandeld wordt. Ook in vorige jaargangen van „Buiten” o.a. 1911, no. 31 en 32; 1922, no. 51; 1923, no. 12 komen meerdere bijzonderheden over de oude Rijksstad voor.

Foto Kramer

DE BEURS TE KOPENHAGEN